

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสหสัมพันธ์ (Correlation Research) โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์และความสามารถในการร่วมกันทำนายของปัจจัยทางจิตสังคมที่มีต่อการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตสังคมที่มีต่อการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการทำนายของปัจจัยทางจิตสังคมที่มีต่อการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4 โรงเรียนคือ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย โรงเรียนวัดโนนทัยพาศน์ โรงเรียนหอพระ และโรงเรียนกาวีละวิทยาลัย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนและเทียบจากตารางของ Krejcie และ Morgan (อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, 2535) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน

เครื่องมือที่ใช้มีทั้งหมด 5 ชุด ประกอบด้วย แบบสอบถามลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ปัจจัยชีวสังคมภูมิหลัง เพศ อายุ ลำดับการเกิด รายได้ของครอบครัวต่อเดือน สภาพครอบครัว ระดับการศึกษาบิดาและมารดา อาชีพของบิดาและมารดาแบบสอบถามการมองโลกในแง่บวก แบบสอบถามการรับรู้ความสามารถของตนเอง แบบสอบถามสัมพันธภาพภายในครอบครัวและแบบสอบถามสัมพันธภาพกับเพื่อน เครื่องมือทั้งหมดผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบตามวิธีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแล้ว พบว่ามีคุณภาพสูงสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ จากนั้นทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างแล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยสถิติสหสัมพันธ์ของ Pearson (Pearson's Correlation) และการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression)

ผลการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า

การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนพบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสัมพันธภาพกับเพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .160 และมีความสัมพันธ์ทางลบกับสัมพันธภาพภายในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .119 และมีความสัมพันธ์ทางลบกับการมองโลกในแง่บวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .283

ในด้านการร่วมกันในการทำนายความสามารถในการปรับตัวทางสังคมนั้นพบว่า การมองโลกในแง่บวก สามารถทำนายความสามารถการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ร้อยละ 8.00 ($R^2 = .080$) และเมื่อเพิ่มตัวแปรทำนายคือสัมพันธภาพกับบิดามารดาพบว่า สามารถทำนายการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.80 ($R^2 = .098$) และ ตัวแปรสัมพันธภาพกับเพื่อนสามารถทำนายการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 12.40 ($R^2 = .124$) ส่วนลำดับการเกิด รายได้ของครอบครัว และการรับรู้ความสามารถของตนเองไม่สามารถพยากรณ์การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์และความสามารถในการร่วมกันทำนายของปัจจัยทางจิตสังคมที่มีต่อการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผลการวิจัยมีทั้งที่เป็นไปตามสมมติฐาน และไม่เป็นไปตามสมมติฐานดังนี้คือ

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยทางจิตสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวทางสังคมของนักเรียน

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยทางจิตสังคมสามารถร่วมกันทำนายการปรับตัวทางสังคมของนักเรียน

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทางจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์และสามารถร่วมกันทำนายการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่การมองโลกในแง่บวก ซึ่งมีความสามารถในการทำนายเป็นอันดับต้น ผลที่ได้ชี้ให้เห็นว่าการมองโลกตามความเป็นจริงเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำนายการปรับตัวทางสังคม ที่มีคุณภาพของนักเรียน ตัวแปรปัจจัยด้านจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์และทำให้ความสามารถในการ

ทำนายเพิ่มขึ้นได้แก่ สัมพันธภาพภายในครอบครัว เพียงแต่ความสัมพันธ์เป็นไปในทางด้านลบ เช่นเดียวกับการมองโลกในแง่บวก ทั้งนี้สะท้อนให้ทราบว่า การผูกพันกับครอบครัวมากเกินไปกลับไม่สามารถบ่งบอกถึงการปรับตัวทางสังคมอย่างมีคุณภาพของเด็กวัยนี้ได้ ในขณะที่เด็ก สัมพันธภาพกับเพื่อนเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ร่วมกันกับตัวแปรที่กล่าวมาแล้วในการคาดคะเนถึงการปรับตัวที่ดีทางสังคมของนักเรียน โดยมีสัมพันธภาพที่ดีงามกับเพื่อนฝูงของนักเรียนวัยนี้ ช่วยบ่งบอกถึงการปรับตัวทางสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ผลที่ได้นี้จึงสนับสนุนสมมติฐานทั้ง 2 ข้อ เพียงบางส่วน

ผลที่ได้นี้อธิบายได้ว่า

1. การมองโลกในแง่บวกมีความสามารถในการทำนายการปรับตัวทางสังคมของเด็กนักเรียนและมีความสัมพันธ์ทางลบ ซึ่งให้เห็นว่า หากเด็กนักเรียนมีการมองโลกในแง่บวกการปรับตัวทางสังคมอาจจะไม่ดีและในทางตรงกันข้ามเด็กนักเรียนที่มองโลกตามความเป็นจริงไม่มองโลกในแง่บวกทั้งหมดโดยมองด้านบวกเป็นบวกและด้านลบเป็นลบกลับมีการปรับตัวทางสังคมดีตามหลักของจิตวิทยาแนวพุทธที่ โสริช โพธิแก้ว (2544) กล่าวว่าวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งเรียกในทางพระพุทธศาสนาว่า “โยนิโสมนสิการ” คือ การรู้จักมองและพิจารณาสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองตามสภาวะความเป็นจริงและตามเหตุปัจจัยที่แท้จริง โดยการคิดวิเคราะห์หาเหตุผล สืบค้นให้เห็นความจริงแยกแยะสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ให้เห็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุปัจจัยที่จะช่วยทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องหลักความจริงตามธรรมชาติซึ่งตรงกับ Makin และ Lindley (1996) กล่าวว่าความคิดในด้านบวกไม่ใช่การมองโลกในแง่ดีแบบมีขอบ แต่เป็นวิธีการคิดที่เน้นมองสิ่งต่าง ๆ ใหม่ในด้านบวกมากกว่าที่จะมองแต่ด้านลบ เช่นคนที่บอกกับตนเองว่า “ตัวฉันเป็นคนไม่มีความสามารถ” เมื่อไม่สามารถทำบางสิ่งบางอย่างได้สำเร็จก็ให้ความคิดใหม่ว่า “ฉันยังขาดทักษะในการทำงานนี้” ซึ่งเป็นการมองความสามารถของตนในแง่บวก และตามความเป็นจริงจะส่งผลให้มีการปรับตัวทางสังคมดี เนื่องด้วยสภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการแข่งขันทำให้เด็กในปัจจุบันมีการปลูกฝังให้ระมัดระวังตัวมากขึ้นจากสังคมที่เปลี่ยนไปโดยที่ต้องมองสิ่งต่างๆ ที่แวดล้อมตามความเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดความเครียดและเกิดการปรับตัวทางสังคมได้ดี ในกรณีที่เด็กมีความเครียดในระดับที่เหมาะสมสอดคล้องกับที่ จำลอง ดิษยนิช และพริ้มเพรา ดิษยนิช (2545) กล่าวว่าไว้ว่าความเครียดในระดับปานกลาง หมายถึง ความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันเนื่องจากมีสิ่งคุกคาม หรือพบเหตุการณ์สำคัญๆ ในสังคม บุคคลจะมีปฏิกิริยาตอบสนองออกมาในลักษณะความวิตกกังวล ความกลัว ฯลฯ

ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ปกติทั่วๆ ไปไม่รุนแรง จนก่อให้เกิดอันตรายแก่ ร่างกาย เป็นระดับความเครียดที่ทำให้บุคคลเกิดความกระตือรือร้นจึงเป็นผลให้บุคคลปรับตัวได้ดี

2. สัมพันธภาพภายในครอบครัวสามารถทำนายการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนพร้อมทั้งมีความสัมพันธ์กันแต่เป็นในทิศทางลบ ซึ่งให้เห็นว่าการมีสัมพันธภาพภายในครอบครัวมากของนักเรียนในช่วงวัยรุ่นจะไม่ส่งเสริมการปรับตัวทางสังคมที่มีคุณภาพของนักเรียนแต่ในทางกลับกัน การที่เด็กนักเรียนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวน้อยกลับส่งเสริมให้เด็กมีการปรับตัวทางสังคมได้ดี ซึ่งตรงตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์พัฒนาการของ Sigmund Freud (อ้างถึงใน พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุษย์, 2547). ที่กล่าวว่าอายุ 12 – 18 ปี เป็นวัยที่มีแรงขับทางเพศอย่างเต็มที่ ความรู้สึกทางเพศเป็นไปอย่างสมบูรณ์ มีความสนใจในเพศตรงข้าม ความสัมพันธ์กับบิดามารดาจะลดลงแต่มีการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นมากขึ้นซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นช่วงวัยที่เด็กมีความผูกพันกับครอบครัวน้อยลงเพราะเด็กต้องการพัฒนาการตนด้านสังคมมากขึ้นและการมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นมากขึ้นสอดคล้องกับ พนม เกตุมาน (2554) ที่กล่าวถึงพัฒนาการทางสังคมของวัยรุ่นว่าเป็นวัยที่เริ่มห่างจากทางบ้าน ไม่ค่อยสนิทสนมคลุกคลีกับพ่อแม่พี่น้องเหมือนเดิม แต่จะสนใจเพื่อนมากกว่าจะใช้เวลากับเพื่อนนานๆ มีกิจกรรมนอกบ้านมาก ไม่อยากไปไหนกับทางบ้าน เริ่มมีความสนใจเพศตรงข้าม สนใจสังคมสิ่งแวดล้อม ปรับตัวเองให้เข้ากับกฎเกณฑ์กติกาของกลุ่มของสังคมได้ดีขึ้น มีความสามารถในการทักษะสังคม การสื่อสารเจรจา การแก้ปัญหา การประนีประนอม การยืดหยุ่น โอนอ่อนผ่อนตามกันและการทำงานร่วมกับผู้อื่น พัฒนาการทางสังคมที่ดีจะเป็นพื้นฐานมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและบุคลิกภาพที่ดี การเรียนรู้สังคมจะช่วยให้ตนเองหาแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับตนเอง เลือกริชาชีพที่เหมาะสมกับตนและมีสังคมสิ่งแวดล้อม

3. สัมพันธภาพกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกและมีความสามารถในการทำนายการปรับตัวทางสังคม ซึ่งให้เห็นว่าหากเด็กนักเรียนมีสัมพันธภาพกับเพื่อนดีการปรับตัวทางสังคมก็ติดตามไปด้วยและในทางตรงกันข้ามเด็กนักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนไม่ดีก็จะมี การปรับตัวทางสังคมไม่ดีด้วย การที่สัมพันธภาพกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกและมีความสามารถในการทำนายการปรับตัวทางสังคม อธิบายได้ว่าในช่วงวัยรุ่นเพื่อนมีอิทธิพลอย่างยิ่งในชีวิตวัยรุ่นเพราะในวัยนี้เด็กมีความปรารถนาที่จะทำตัวให้เพื่อนฝูงยอมรับนับถือ เมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่นจะมีความเข้าใจดีว่าเพื่อนฝูงมีความรู้สึกต่อตนอย่างไร ถ้าเด็กยังได้รับความนิยมนกย่องจากเพื่อนฝูงมากเพียงไรย่อมทำให้เด็กเป็นคนที่มีลักษณะเป็นมิตร น่าคบ กล้าแสดงออก วางตัวในการสังคมเป็น ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าเด็กวัยรุ่นที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนฝูงได้ดี จะมีพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพที่ดีตามมาด้วยซึ่งสอดคล้องกับ Wheeler & Ladd (1982, cited in Bandura, 1986, p. 416) ที่กล่าวว่าความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนเป็นขอบเขตที่กว้างขวางขึ้นจากวัยเด็ก วัยรุ่นได้เห็นถึง

ความแตกต่างของแต่ละบุคคลและการรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนเองเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน นอกจากนี้กลุ่มเพื่อนได้ทำให้เห็นถึงการทำงานหลายอย่างที่ต้องใช้ความสามารถ ซึ่งจะเป็นประสบการณ์และแบบอย่างซึ่งกันและกัน นำไปสู่การมีพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความสามารถของตนเอง การไม่มีความสัมพันธ์กับเพื่อน จะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่เกี่ยวกับความสามารถ และทำให้ไม่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองทางด้านสังคมอีกด้วย นั่นก็คือ การที่เด็กนักเรียนมีสัมพันธภาพกับเพื่อนจะส่งเสริมให้เด็กมีการปรับตัวทางสังคมดีตามไปด้วย ซึ่งตรงกับ อมิตราเพ็งคำปั้ง (2544) ได้ศึกษาคุณลักษณะด้านการปรับตัวทางสังคม การแก้ปัญหา และการมุ่งมั่นพัฒนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าความสัมพันธ์กับเพื่อนมีความสัมพันธ์กันในทางบวกกับคุณลักษณะด้านการปรับตัวทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และศุภกานต์ ชื้อเกียรติขจร (2542) ศึกษาผลกระทบการปรับตัวทางสังคมของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาพบว่ากลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มที่วัยรุ่นนักศึกษาที่มีความต้องการมาก ดังนั้นกลุ่มเพื่อนจึงมีอิทธิพลมากที่จะชักชวนให้คล้อยตามและมีพฤติกรรมแบบเดียวกัน

ส่วนตัวแปรลำดับการเกิด รายได้ของครอบครัวและการรับรู้ความสามารถของตนเองนั้น ไม่พบความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางสังคมของนักเรียน

เมื่อพิจารณาถึงการร่วมกันทำนายการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนก็พบว่า

ผลการวิจัยยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้บางส่วน กล่าวคือ มีเพียง 3 ตัวแปรเท่านั้นที่สามารถร่วมกันทำนายการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนได้ คือตัวแปรการมองโลกในแง่บวก สัมพันธภาพกับบิดามารดา และสัมพันธภาพกับเพื่อน ซึ่งจากอำนาจการทำนายที่เข้าสู่สมการพบว่า ตัวแปรการมองโลกในแง่บวก สัมพันธภาพกับบิดามารดา และสัมพันธภาพกับเพื่อน เป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถร่วมกันทำนายการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนได้ การร่วมกันทำนายของตัวแปรทั้งสามพบว่า ตัวแปรการมองโลกในแง่บวกมีอำนาจทำนายการปรับตัวทางสังคมของเด็กได้ ซึ่งสามารถทำนายได้ร้อยละ 8.00 และเมื่อเพิ่มตัวแปรสัมพันธภาพกับบิดามารดา พบว่าตัวแปรการมองโลกในแง่บวกมีอำนาจร่วมกับตัวแปรสัมพันธภาพกับบิดามารดาทำนายการปรับตัวทางสังคมได้ร้อยละ 9.8 และเมื่อเพิ่มตัวแปรสัมพันธภาพกับเพื่อน พบว่าตัวแปรการมองโลกในแง่บวกและตัวแปรสัมพันธภาพกับบิดามารดามีอำนาจร่วมกันในการทำนายเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 12.40 ซึ่งให้เห็นว่าการมองโลกในแง่บวกเป็นตัวแปรที่สำคัญในการทำนายการปรับตัวทางสังคมของเด็กได้ และเมื่อเพิ่มตัวแปรสมทบที่สำคัญอีก 2 ตัวแปร คือสัมพันธภาพกับบิดามารดาและสัมพันธภาพกับเพื่อนจะส่งผลให้การทำนายการปรับตัวทางสังคมเพิ่มสูงขึ้นและยังทำให้ตัวแปรสัมพันธภาพกับบิดามารดาและสัมพันธภาพกับเพื่อนกลายเป็นตัวทำนายที่สำคัญ โดยสามารถอธิบายได้ว่า การมองโลกในแง่บวกเป็นตัวทำนายที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวทางสังคมตามมาด้วยสัมพันธภาพกับบิดามารดา และ

สัมพันธภาพกับเพื่อนก็มีอำนาจการทำนายเป็นอันดับสุดท้าย ซึ่งผลของการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ที่มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ หลายระบบ โดยเฉพาะในด้านของพัฒนาการด้านสังคม ซึ่งวัยรุ่นเป็นวัยที่พัฒนาความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง การเข้าสังคมกับเพื่อนฝูง และเริ่มผูกพันกับครอบครัวน้อยลงจึงเป็นผลให้มีการปรับตัวไปในทิศทางที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนมากขึ้นมีการปรับตัวทางสังคมได้ดี เนื่องจากเป็นกลุ่มวัยที่มีความคิดคล้ายกันเมื่อมีปัญหาจึงสามารถปรึกษากันได้ เข้าใจกันมากกว่า จึงทำให้มีความผูกพันกับครอบครัวน้อยลงแต่หากเด็กที่ยังคงมีความผูกพันในครอบครัวมากอาจไม่ส่งเสริมการปรับตัวทางสังคมของเด็กนักเรียน ส่วนด้านการมองโลกในแง่บวกนั้นหากเด็กนักเรียนมีการมองโลกในแง่บวกตามความเป็นจริง มองเห็นแนวทางในการพัฒนาตนตามความเป็นจริง จะทำให้เด็กวัยรุ่นมีการปรับตัวทางสังคมที่มีคุณภาพต่อไป

จากผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าการมองโลกในแง่บวกตามความเป็นจริงจะทำให้เด็กนักเรียนมีการปรับตัวทางสังคมดี และถ้าหากเด็กมีสัมพันธภาพภายในครอบครัวดีและมีสัมพันธภาพกับเพื่อนดีเด็กก็จะสามารถปรับตัวทางสังคมได้ดียิ่งขึ้น ฉะนั้นจึงควรส่งเสริมเด็กนักเรียนให้มองโลกในแง่บวกตามความเป็นจริงมากขึ้น และส่งเสริมให้เด็กนักเรียนมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนซึ่งเป็นกลุ่มวัยเดียวกัน ที่มีความคิดตามวัยคล้ายกัน โดยมีสัมพันธภาพกับครอบครัวในระดับที่พอดีคือไม่ผูกพันกับครอบครัวมากเกินไปก็จะส่งผลให้เด็กนักเรียนสามารถปรับตัวทางสังคมได้ดี

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. ผู้ทำหน้าที่ให้การปรึกษาสามารถนำผลที่ได้ไปใช้ในกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีปัญหาด้านการปรับตัวทางสังคม โดยส่งเสริมด้านการมองโลกตามความเป็นจริง การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน การสร้างสัมพันธภาพกับครอบครัว
2. ผู้ทำหน้าที่ให้การปรึกษาสามารถนำผลที่ได้ช่วยแนะนำครอบครัวหรือบุคคลที่เป็นผู้ปกครองในการดูแลนักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวทางสังคมได้ โดยเสนอแนะด้านการพูดคุยสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ส่งเสริมการมองโลกตามความเป็นจริง แนะนำเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนระหว่างเขตเมืองกับชนบท เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่สำคัญในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียน
2. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยอื่นๆที่มีผลต่อการปรับตัวทางสังคมของนักเรียน เช่น บุคลิกภาพ การเห็นคุณค่าในตนเอง รูปแบบการเลี้ยงดู ฯลฯ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ควรส่งเสริมเพื่อให้เด็กนักเรียนมีการปรับตัวทางสังคมดี
3. ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อนำผลมาพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนให้เหมาะสมต่อไป